

Type Of Article (Research Article)

The Role Of Cultural Capital In Shaping Pro-Environmental Social Behaviors: A Case Study Of Rasht, Talesh, And Ardabil

***Hadi Abbasi Kalan:** Department of Social Sciences, Faculty of Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran.

Mahboobeh Mahjoobi Daryakenari: Department of Social Sciences, Faculty of Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran.

Article Einfo

Received: 2024/06/07
Accepted: 2025/02/14
pp. 1-13

Keywords:

Cultural Capital
Behavior
Social
Environment

Abstract

This study investigates the influence of cultural capital on pro-environmental social behaviors in the three cities of Rasht, Talesh, and Ardabil. In this regard, the relationships between the dimensions of cultural capital (embodied, objectified, and institutionalized) and pro-environmental behaviors, as well as the role of ethnic differences, were examined. The research method was descriptive-analytical, and the statistical population consisted of citizens of the aforementioned cities, selected through convenience sampling. Data were collected using the Pro-Environmental Behavior Questionnaire (Markle, Cho, & Kang) and Bourdieu's Cultural Capital Questionnaire. Data analysis was conducted using structural equation modeling (SEM) in AMOS. The findings reveal that cultural capital has a significant effect on pro-environmental behaviors. Specifically, cultural capital and its dimensions, with a coefficient of determination of 0.141, were able to explain the dependent variable (pro-environmental behaviors), indicating that 14% of the variance in pro-environmental behaviors is accounted for by cultural capital. More precisely, both objectified and institutionalized cultural capital demonstrated a direct and positive relationship with pro-environmental behaviors. Furthermore, the results highlight ethnic differences in pro-environmental behaviors. The model for the Azerbaijani ethnic group showed a coefficient of determination of 26%, while the figures for Gilak and Talesh ethnic groups were 14% and 12%, respectively.

Citation: Abbasi kalan, Hadi. Mahjoobi Daryakenari, Mahboobeh. (2025). The Role Of Cultural Capital In Shaping Pro-Environmental Social Behaviors: A Case Study Of Rasht, Talesh, And Ardabil. *Journal of Socio-Cultural Changes*, 22, Special Issue 1; (Serial No. 87): 1-13.

DOI:

***Corresponding Author:** Hadi Abbasi Kalan

E-mail Address: hadi137030@yahoo.com

Tel: +989119283989

Extended Abstract

Introduction

Sustainable development has emerged as a critical global challenge, driven by escalating pressures from energy consumption and environmental pollution that threaten natural resources and human well-being. In this context, pro-environmental behaviors are increasingly recognized as key determinants for the preservation and enhancement of the environment. Such behaviors are shaped not only by social and cultural conditions but also influence the state of natural ecosystems. From a sociological perspective, environmental conditions reflect the underlying culture, beliefs, and lifestyle of societies, wherein environmental degradation is often interpreted as a manifestation of cultural deficiencies. Examining the historical and cultural roots of a society can elucidate its patterns of interaction with nature and the environmental responsibility of its members. Cultural capital—comprising knowledge, skills, values, and habitual dispositions acquired through education and socialization—plays a pivotal role in shaping pro-environmental behaviors. At various levels, it influences environmental awareness, individual responsibility, and sustainable practices. In multi-ethnic and culturally diverse societies such as Iran, variations in cultural norms and environmental attitudes have implications for natural resource conservation and may give rise to social challenges. This study focuses on the cities of Rasht, Talesh, and Ardabil, aiming to analyze the role of cultural capital in fostering local pro-environmental behaviors and to provide a basis for effective cultural and educational policy interventions.

Methodology

A survey-based research design was employed, with data collected via structured questionnaires. The statistical population consisted of citizens aged 18 and above from Rasht, Talesh, and Ardabil, and a total of 391 participants were selected through non-probabilistic convenience sampling. The reliability of the measurement instruments was confirmed with a Cronbach's alpha of 0.83, and construct validity was verified to ensure accuracy. Data analysis was performed using SPSS, while structural equation modeling (SEM) in AMOS 22 accounted for both explanatory power and measurement error. Two primary variables were examined: pro-environmental behaviors and cultural capital. Pro-environmental behaviors were measured across four dimensions—conservation, environmental citizenship, diet, and transportation—using 19 items on a five-point Likert scale. Cultural capital was assessed in three dimensions—embodied, objectified, and institutionalized—comprising 21 items on a similar scale.

Results And Discussion

Findings indicated that participants demonstrated moderate levels of both pro-environmental behaviors and cultural capital, with notable differences across dimensions and ethnic groups. Average scores suggested a moderate to moderately high engagement in conservation, environmental citizenship, diet, and transportation practices. Correlation analyses and SEM results revealed that cultural capital—particularly its objectified and institutionalized dimensions—was positively and significantly associated with pro-environmental behaviors. Coefficients of determination varied across ethnic groups, highlighting the differential impact of cultural capital in diverse socio-cultural contexts. These findings underscore the reinforcing role of cultural capital in enhancing environmental responsibility and promoting individual behavioral change toward environmental preservation. This study emphasizes the decisive role of cultural capital in shaping and explaining pro-environmental behaviors. By enhancing environmental literacy, ethical sensitivity, and access to social networks, cultural capital can guide individuals toward responsible environmental actions. The findings also indicate that the influence of cultural capital varies across ethnic contexts, suggesting that environmental policies should adopt culturally sensitive and context-specific approaches rather than uniform, top-down strategies. Effective interventions for promoting pro-environmental behaviors should simultaneously strengthen cultural capital and account for local socio-cultural characteristics. Future research could employ qualitative, longitudinal, and comparative analyses to deepen the understanding of the evolution of environmental practices across diverse social groups.

نقش سرمایه فرهنگی در شکل‌گیری رفتارهای اجتماعی حامی محیط‌زیست (مطالعه موردی: شهرهای رشت، تالش و اردبیل)

*هادی عباسی کلان: گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران.
محبوبه محجوبی دریاکناری: گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران.

چکیده	اطلاعات مقاله
تحقیق حاضر به بررسی تأثیر سرمایه فرهنگی بر رفتارهای اجتماعی حامی محیط‌زیست در سه شهر رشت، تالش و اردبیل می‌پردازد. در این راستا، رابطه میان ابعاد سرمایه فرهنگی (تجسم یافته، عینیت یافته و نهادینه شده)، با رفتارهای حامی محیط‌زیست و نیز تفاوت‌های قومی در این زمینه بررسی شده است. روش پژوهش توصیفی-تحلیلی بوده و جامعه آماری شامل شهروندان سه شهر مذکور است که با روش نمونه‌گیری غیراحتمالی در دسترس انتخاب شده‌اند. ابزار گردآوری داده‌ها شامل پرسش‌نامه رفتارهای حامی محیط‌زیست (مارکل، چو و کانگ)، و پرسش‌نامه سرمایه فرهنگی بورديو بوده و تحلیل داده‌ها با استفاده از مدل‌یابی معادلات ساختاری در نرم‌افزار AMOS انجام شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد سرمایه فرهنگی بر رفتارهای حامی محیط‌زیست تأثیر معناداری دارد؛ به گونه‌ای که سرمایه فرهنگی و ابعاد آن با ضریب تعیین ۰/۱۴۱ توانسته‌اند متغیر وابسته (رفتارهای حامی محیط‌زیست) را تبیین کنند. به‌طور خاص، ۱۴ درصد از تغییرات رفتارهای حامی محیط‌زیستی توسط سرمایه فرهنگی توضیح داده می‌شود. همچنین، بین ابعاد عینیت‌یافته و نهادینه شده با رفتارهای حامی محیط‌زیست رابطه‌ای مثبت و مستقیم وجود دارد. علاوه بر این، نتایج حاکی از تفاوت میان قومیت‌ها در رفتارهای حامی محیط‌زیستی است؛ به‌طوری که مدل قومیت آذری دارای ضریب تعیین ۰/۲۶ درصد می‌باشد، در حالی که این میزان برای قومیت گیلک ۰/۱۴ و برای قومیت تالش ۰/۱۲ گزارش شده است.	تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۱۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۱/۲۶ شماره صفحات: ۱۳-۱ واژگان کلیدی: سرمایه فرهنگی رفتار اجتماعی محیط‌زیست

استناد: عباسی کلان، هادی. محجوبی دریاکناری، محبوبه. (۱۴۰۴). نقش سرمایه فرهنگی در شکل‌گیری رفتارهای اجتماعی حامی محیط‌زیست (مطالعه موردی: شهرهای رشت، تالش و اردبیل). *فصلنامه تغییرات اجتماعی-فرهنگی*، دوره ۲۲، ویژه‌نامه، شماره ۱؛ (پیاپی ۸۷)، ۱۳-۱.

DOI:

مقدمه

توسعه پایدار به دلیل افزایش مشکلات زیست‌محیطی ناشی از مصرف انرژی و آلودگی زیست‌محیطی به یکی از دغدغه‌های اساسی جهانی تبدیل شده است. گزارش‌های هشداردهنده همچون ششمین گزارش ارزیابی هیئت بین‌دولتی تغییر آب‌وهوا نیز بر ضرورت توجه به بحران‌های زیست‌محیطی تأکید دارند (Riaz, Gul, Lee, 2023: 2-5). در چنین شرایطی، بسیاری از پژوهشگران و صاحب‌نظران بر این باورند که بشر باید شیوه‌های زیست و رفتارهای خود را به گونه‌ای بنیادین تغییر دهد تا از شدت آسیب‌های محیطی کاسته شود. در قرن حاضر، «رفتارهای زیست‌محیطی»، به عنوان یکی از مهمترین متغیرها در تحلیل پایداری محیطی مطرح شده است؛ رفتارهایی که هم بر مسائل و تهدیدهای زیست‌محیطی اثرگذارند و هم خود متأثر از عوامل گوناگون اجتماعی و فرهنگی می‌باشند (Romero et al., 2018: 303). از منظر جامعه‌شناختی، محیط‌زیست طبیعی و وضعیت کنونی آن را می‌توان بازتابی از فرهنگ، باورها و شیوه زیست جوامع دانست (هولاب، ۱۴۰۰: ۲۸). هرگونه کاستی یا آلودگی در محیط، نمود ضعف و نقصان فرهنگی آن جامعه تلقی می‌شود. طوری که، فهم ریشه‌های تاریخی و فرهنگی هر جامعه، می‌تواند نحوه تعامل آن با طبیعت و محیط‌زیست را روشن سازد. بی‌توجهی یا ناآگاهی نسبت به ارزش‌های زیست‌محیطی، غالباً به رفتارهای مخرب و سهل‌انگارانه در قبال طبیعت منجر می‌شود (Tezel, Ugural, Giritli, 2018: 45). همین موضوع سبب شده است که در سال‌های اخیر پژوهشگران بسیاری، چه در ایران و چه در عرصه بین‌المللی به واکاوی عوامل اجتماعی-فرهنگی مؤثر بر رفتارهای محیط‌زیستی پرداخته‌اند. در این میان، سرمایه فرهنگی به عنوان یکی از کلیدی‌ترین متغیرها برای تبیین کنش‌های محیط‌زیستی مورد توجه قرار گرفته است (سلطانی‌نژاد، شهریاری، ۱۴۰۲: ۱۹۸). سرمایه فرهنگی مفهومی جامعه‌شناختی است که نخستین بار توسط پی‌یر بوردیو^۱ (۱۹۷۳)، مطرح شد. وی سرمایه فرهنگی را مجموعه‌ای از دانش‌ها، مهارت‌ها، ارزش‌ها و عادت‌واره‌هایی می‌داند که از طریق آموزش رسمی و غیر رسمی در افراد شکل می‌گیرد و به طور مستقیم بر رفتارهای اجتماعی و زیست‌محیطی آنان اثر می‌گذارد (Wang, Lin, 2017: 560). این سرمایه در سه بُعد تجسم‌یافته، عینیت‌یافته و نهادینه‌شده قابل بررسی است و برخلاف سرمایه اقتصادی، قابل خریدوفروش یا انتقال فوری نیست، بلکه در بستر تاریخ، آموزش و فرهنگ یک جامعه نهادینه می‌شود (نبوی، مختاری‌هشی، ۱۳۹۷: ۲۱۲-۲۱۱). از این منظر، می‌توان انتظار داشت سطوح مختلف سرمایه فرهنگی، میزان آگاهی زیست‌محیطی، مسئولیت‌پذیری فردی و در نهایت رفتارهای حامی محیط‌زیست را شکل داده و تقویت کند (Raissa et al., 2021: 2). در ایران، تنوع قومی و فرهنگی گسترده‌ای وجود دارد که هریک با نگرش‌ها و عادت‌واره‌های متفاوت، درک و رفتار خاصی نسبت به محیط‌زیست از خود نشان می‌دهند. وجود اقوامی چون آذری، کرد، تالش، ترکمن، بلوچ و عرب در کنار یکدیگر، ایران را به جامعه‌ای چندقومی تبدیل کرده است. این تنوع فرهنگی در عین غنا، گاه به چالش‌های زیست‌محیطی و اجتماعی نیز منجر می‌شود. مسائلی همچون بحران خشک شدن دریاچه ارومیه، اعتراضات و منازعات قومی بر سر منابع آب در استان‌های مختلف، و در سال‌های اخیر، تخریب جنگل‌ها و آلودگی رودخانه‌ها و سواحل در استان‌های اردبیل و گیلان، ضرورت بررسی نقش فرهنگ و سرمایه فرهنگی در شکل‌گیری رفتارهای محیط‌زیستی را بیش از پیش آشکار می‌سازد. پژوهش حاضر با تمرکز بر شهرهای رشت، تالش و اردبیل، در پی آن است که به این پرسش کلیدی پاسخ دهد: سرمایه فرهنگی چه نقشی در شکل‌گیری و تبیین رفتارهای حامی محیط‌زیست در جوامع محلی ایفا می‌کند؟ این بررسی می‌تواند با ارائه شواهد تجربی و تحلیل جامعه‌شناختی، زمینه‌ای برای سیاست‌گذاری‌های فرهنگی و آموزشی مؤثر در جهت ارتقای رفتارهای مسئولانه محیط‌زیستی فراهم آورد.

پیشینه تحقیق

غلامی، حیدرآبادی و کبری (۱۴۰۴)، در پژوهش خود با عنوان «تحلیل اثرات سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی بر رفتار زیست‌محیطی شهروندان در شهرسازی»، به تبیین تأثیر این دو سرمایه بر رفتارهای زیست‌محیطی شهروندان ساری پرداختند. این مطالعه از نوع کاربردی و با روش پیمایش مقطعی انجام شده و جامعه آماری آن تمامی شهروندان بالای ۱۸ سال شهر ساری است که با استفاده از فرمول کوکران و نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای، حجم نمونه ۴۰۰ نفر تعیین گردید. ابزار گردآوری داده‌ها شامل پرسش‌نامه محقق‌ساخته برای سنجش سرمایه اجتماعی و فرهنگی و پرسش‌نامه کایزر و همکاران (۱۹۹۹)، برای رفتارهای

^۱ Pierre Bourdieu

زیست‌محیطی بود. چارچوب نظری تحقیق بر مبنای نظریه فرهنگ زیست‌محیطی ژرژ تومه^۲ و سرمایه فرهنگی بورديو طراحی شده است. نتایج تحلیل داده‌ها با آزمون‌های ضریب هم‌بستگی پیرسون و رگرسیون چندمتغیره نشان داد که میانگین الگوهای رفتار زیست‌محیطی در سطح نسبتاً مطلوب (۳/۷۸ از ۵)، قرار دارد، در حالی که میانگین سرمایه فرهنگی (۲/۷۹)، پایین‌تر و سرمایه اجتماعی (۳/۰۴)، در حد متوسط است. یافته‌ها حاکی از وجود رابطه مثبت و معنادار میان سرمایه اجتماعی و فرهنگی با رفتار زیست‌محیطی بود و براساس مدل رگرسیون، این دو متغیر توانستند حدود ۳۱/۱ درصد از تغییرات رفتار زیست‌محیطی شهروندان را پیش‌بینی کنند. همچنین نتایج بیانگر آن است که تأثیر سرمایه اجتماعی بر رفتارهای زیست‌محیطی بیش از سرمایه فرهنگی است (غلامی، حیدرآبادی، کبری، ۱۴۰۴: ۱۸-۱). افشانی و ستارزاده (۱۴۰۲)، با عنوان «رابطه سرمایه اجتماعی و فرهنگی با مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی»؛ به واکاوی تأثیر سرمایه‌های اجتماعی و فرهنگی بر میزان مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی شهروندان یا سوچ پرداخته‌اند. این مطالعه که بر مبنای دیدگاه سرمایه در اندیشه بورديو انجام شده است، باهدف روشن ساختن چگونگی نقش منابع اجتماعی و فرهنگی در ارتقای رفتارهای مسئولانه زیست‌محیطی طراحی گردید. روش تحقیق از نوع پیمایشی بوده و داده‌ها از طریق پرسش‌نامه‌ای با روایی صوری و پایایی مناسب (آلفای کرونباخ)، گردآوری شد. جامعه آماری شهروندان بالای ۱۵ سال شهر یاسوج بوده و حجم نمونه با فرمول کوکران ۳۲۳ نفر تعیین گردید. نتایج حاصل از مدل‌یابی معادلات ساختاری نشان داد که سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی تجسم‌یافته تأثیر معناداری بر مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی دارند و به‌طور کلی ۴۴ درصد از واریانس این متغیر را تبیین می‌کنند، متغیرهای جمعیت‌شناختی نظیر جنسیت، تحصیلات، وضعیت تأهل و اشتغال تأثیر معناداری نداشتند. یافته‌ها حاکی بر آن است که سرمایه اجتماعی، به‌ویژه در بستر روابط قومی و طایفه‌ای و شبکه‌های حمایتی، نقش پررنگتری در ترویج رفتارهای زیست‌محیطی ایفاء می‌کند (افشانی، ستارزاده، ۱۴۰۲، ۲۹-۷). شویاکو سکا^۳، بهتی^۴ و گلوویک^۵ (۲۰۲۰)، در مقاله *"The Influence Of Cultural Values On Pro-Environmental Behavior"* به نقش ارزش‌های فرهنگی در شکل‌دهی نگرش‌ها و کنش‌های زیست‌محیطی مصرف‌کنندگان نگاه داشته‌اند. و باتأکید بر تفاوت‌های میان‌کشوری در نگرش‌های زیست‌محیطی و عملکرد اجتماعی شرکت‌ها، برای نکته متمرکز هستند که شواهد اندکی درباره نحوه اثرگذاری ارزش‌های فرهنگی بر رفتارهای زیست‌محیطی وجود دارد. به این منظور، پژوهشگران چارچوب نظری «نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده»، را بسط داده و متغیرهایی همچون ارزش‌های زیست‌محیطی و دغدغه‌های محیط‌زیستی را به آن افزودند تا بتوانند نگرش‌ها، نیت و رفتارهای زیست‌محیطی را تبیین کنند. از منظر نظری، این پژوهش سهم مهمی در تبیین نقش فرهنگ در ترویج رفتارهای پایدار داشته و مسیر تازه‌ای برای بهره‌گیری از تفاوت‌های فرهنگی در سیاست‌های زیست‌محیطی ارائه کرده است. از نظر کاربردی نیز، نتایج به بازارپایان و سیاست‌گذاران کمک می‌کند تا با شناخت ارزش‌های فرهنگی مصرف‌کنندگان در جوامع مختلف، استراتژی‌های ارتباطی کارآمدتری برای ارتقای رفتارهای زیست‌محیطی تدوین کنند (Chwialkowska, Bhatti, Glowik, 2020: 1-29). کوالیونه^۶ و همکاران (۲۰۱۹)، *"An Assessment Of The Role Of Cultural Capital On Sustainable Mobility Behaviours: Conceptual Framework And Empirical Evidence"* به‌واری نقش سرمایه فرهنگی در الگوهای رفتاری مرتبط با جابه‌جایی پایدار پرداخته‌اند. و با اشاره به اینکه سیاست‌های دولتی متعددی برای کاهش استفاده از خودروهای شخصی و ترویج شیوه‌های حمل‌ونقل پایدارتر اجرا شده اما اغلب این اقدامات مبتنی بر محدودیت‌های رانندگی یا مشوق‌های مالی، اثرات بلندمدت چندانی نداشته‌اند، تلاش کردند نقش فعالیت‌های فرهنگی را در تغییر الگوهای رفتاری افراد بررسی کنند. چارچوب نظری ارائه‌شده در این پژوهش بر این فرض استوار است که مشارکت در فعالیت‌های فرهنگی می‌تواند بر الگوهای شناختی و رفتاری افراد تأثیر گذاشته و موجب افزایش تمایل به استفاده از شیوه‌های حمل‌ونقل جایگزین خودرو شود. یافته‌های تجربی بر این نکته توجه دارد حضور در فعالیت‌های فرهنگی احتمال انتخاب شیوه‌های حمل‌ونقل پایدار را افزایش می‌دهد؛ زیرا چنین مشارکتی قادر است الگوهای تثبیت‌شده و عادت‌واره‌های رفتاری را بشکند و زمینه تغییر نگرش نسبت به جابه‌جایی پایدار را فراهم آورد. به بیانی،

^۲ Georges Tohme^۳ Agnieszka Chwialkowska^۴ Waheed Akbar Bhatti^۵ Mario Glowik^۶ Davide Quaglion

سیاست‌های فرهنگی نه تنها ابزارهایی مؤثر برای ارتقای سرمایه فرهنگی جامعه به‌شمار می‌آیند، بلکه می‌توانند شکاف میان ارزش‌ها و عمل را در حوزه حمل‌ونقل پایدار کاهش دهند (Quagliione et al., 2019: 24-34).

ادبیات و مبانی نظری

سرمایه فرهنگی یکی از مفاهیم بنیادین در جامعه‌شناسی معاصر است که نخستین بار به‌طور منسجم توسط پیر بوردیو، معرفی شد. سرمایه فرهنگی به مجموعه‌ای از دانش‌ها، ذائقه‌ها، مهارت‌ها و ارزش‌های فرهنگی اشاره دارد که افراد در فرایند اجتماعی‌شدن و آموزش کسب می‌کنند و از آن برای تمایز اجتماعی، بازتولید نابرابری و دسترسی به منابع کمیاب بهره می‌برند (احمدیان، حقیقتیان، ۱۳۹۵: ۵۲). آلن هایس^۷، این سرمایه را مجموعه‌ای از نیروهای غیراقتصادی همچون طبقه اجتماعی، پیشینه خانوادگی و سرمایه‌گذاری‌های آموزشی می‌داند که بر موفقیت تحصیلی و منزلت اجتماعی اثرگذار است. بوردیو و ژان کلود پاسرون^۸، در تحلیل نظام آموزشی فرانسه نشان دادند که فرزندان خانواده‌های تحصیل کرده به‌دلیل برخورداری از سرمایه فرهنگی موروثی، در فرایند آموزش رسمی موفق‌ترند و بدین ترتیب مدرسه اغلب به بازتولید نابرابری اجتماعی منجر می‌شود (دانا و دیگران، ۱۴۰۱: ۲۱۵-۲۱۲). بوردیو، سرمایه فرهنگی را در سه شکل اصلی توضیح می‌دهد: نخست، سرمایه فرهنگی (تجسدیافته)، که به عادات ذهنی و بدنی و سلیقه‌های فردی اشاره دارد و عمدتاً در محیط خانوادگی شکل می‌گیرد؛ دوم، سرمایه فرهنگی (عینیت‌یافته)، که در قالب کالاهای فرهنگی نظیر کتاب، آثار هنری و ابزار موسیقی تجلی می‌یابد؛ و سوم، سرمایه فرهنگی (نهادی‌شده)، که از طریق مدارک و گواهی‌های تحصیلی مشروعیت می‌یابد (Kaaronen, 2020: 57). پژوهشگران دیگری همچون پاول دی. کینگستون^۹، آنت لارو^{۱۰} و الیوت واینیگر^{۱۱}، این مفهوم را گسترش داده‌اند و آن را منبعی برای دسترسی به پاداش‌های کمیاب و قابل انتقال بین نسلی دانسته‌اند. ازسوی دیگر، رفتارهای حامی محیط‌زیست به‌عنوان مجموعه‌ای از کنش‌های فردی و جمعی تعریف می‌شوند که باهدف کاهش آسیب به محیط‌زیست و حمایت از پایداری اکولوژیکی صورت می‌گیرند. این مفهوم نخستین بار توسط پل سی. استرن^{۱۲} مطرح شد. وی، تأکید دارد که رفتارهای زیست‌محیطی پیامدهای قابل توجهی بر ساختار و پویایی اکوسیستم‌ها دارند (سبزه‌ای، قلی‌پور، آدینه‌وند، ۱۳۹۵: ۸-۶). درهمین راستا، جرال مارکل^{۱۳}، با مرور مطالعات تجربی، مقیاس رفتار حامی محیط‌زیست را معرفی کرد (Macias, 2015: 113). این مقیاس شامل چهار بُعد اصلی است: حفاظت منابع، شهروندی محیط‌زیستی، الگوهای غذایی پایدار و شیوه‌های حمل‌ونقل سازگار با محیط‌زیست. همچنین، مطالعه آرنولد/استیفست^{۱۴}، نشان داده که تغییر در الگوهای غذایی، به‌ویژه کاهش مصرف گوشت، می‌تواند تأثیر به‌سزایی بر کاهش تغییرات اقلیمی داشته باشد (سهراب‌زاده، نیازی، میری، ۱۴۰۰: ۲۸-۲۶). پیوند میان سرمایه فرهنگی و رفتارهای حامی محیط‌زیست در این نکته نهفته است که کنش‌های زیست‌محیطی اغلب نیازمند سطحی از دانش، آگاهی و حساسیت فرهنگی‌اند. برای نمونه، انتخاب رژیم غذایی پایدار، استفاده از وسایل حمل‌ونقل عمومی یا مشارکت در فعالیت‌های مدنی زیست‌محیطی، به میزان آگاهی فرهنگی، ارزش‌گذاری به دانش علمی و درک انتقادی از سبک زندگی وابسته است (گنجی، اسلامی‌برزکی، نیازی، ۱۳۹۴: ۳۱). به‌بیانی، افرادی که سرمایه فرهنگی بیشتری در اختیار دارند، به‌دلیل دسترسی به منابع دانشی، نگرش‌های اخلاقی و قابلیت‌های مشارکتی بالاتر، احتمال بیشتری دارد که در رفتارهای حامی محیط‌زیست فعال باشند. ازاین منظر، سرمایه فرهنگی نه تنها در بازتولید نابرابری‌های اجتماعی نقش دارد، بلکه می‌تواند عاملی تعیین‌کننده در ترویج سبک زندگی پایدار و کنش‌های زیست‌محیطی به‌شمار آید (دبده و دیگران، ۱۴۰۳: ۲۱۵). بنابراین، بررسی نقش سرمایه فرهنگی در شکل‌گیری رفتارهای حامی محیط‌زیست، بستری برای تحلیل پیوند میان ساختارهای اجتماعی-فرهنگی و چالش‌های زیست‌محیطی معاصر فراهم می‌کند و می‌توان مدل نظری فرایند پژوهش را برپایه (شکل ۱)، تدوین نمود.

^۷ Alan Hayes

^۸ Jean-Claude Passeron

^۹ Paul D. Kingston

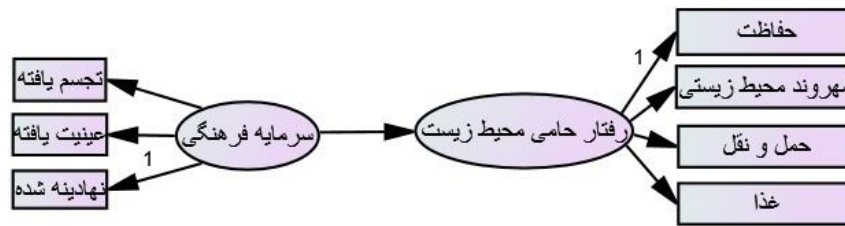
^{۱۰} Annette Lareau

^{۱۱} Elliot Weininger

^{۱۲} Paul C. Stern

^{۱۳} Gerald Markle

^{۱۴} Arnold Stehfest

شکل ۱. مدل نظری تحقیق (مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

مواد و روش تحقیق

در این پژوهش از روش پیمایش استفاده شده است و با توجه به ماهیت و موضوع تحقیق، داده‌های مورد نیاز از طریق پرسش‌نامه جمع‌آوری شده است. جامعه آماری تحقیق حاضر شامل شهروندان بالای ۱۸ سال شهر اردبیل (آذری)، رشت (گیلک) و تالش می‌باشد که ۳۹۱ نمونه با استفاده از نمونه‌گیری غیرتصادفی در دسترس، مورد سنجش قرار گرفتند. برای سنجش پایایی سوالات از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردیده است که مقدار محاسبه شده برای تمامی طیف‌های استفاده شده (۰/۸۳ = ضریب آلفای کرونباخ) می‌باشد که نشان‌دهنده پایایی ابزار سنجش می‌باشد برپایه (جدول ۱).

جدول ۱. پایایی ابزار اندازه‌گیری- (مأخذ: نگارندگان، ۱۴۰۴)

متغیر	تعداد پاسخ‌دهنده	تعداد سؤال (گویه)	آلفای کرونباخ
سرمایه فرهنگی	۳۰	۲۱	۰/۸۷
رفتار حامی محیط‌زیست	۳۰	۱۹	۰/۷۳
پایایی کل	۳۰	۴۰	۰/۸۳

برای تعیین اعتبار از اعتبار سازه استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار Spss و برای آزمون مدل، از نرم‌افزار AMOS نسخه ۲۲ استفاده شده است. از دلایل استفاده از این نرم‌افزار می‌توان به لحاظ نمودن ضریب تبیین و همچنین خطای اندازه‌گیری توسط این روش اشاره کرد که به محقق اجازه می‌دهد تا تجزیه و تحلیل داده‌های خود را با احتساب ضریب تبیین و خطای اندازه‌گیری گزارش دهد. در این پژوهش دو متغیر اصلی شامل «رفتارهای حامی محیط‌زیستی» و «سرمایه فرهنگی»، مورد بررسی قرار گرفتند. رفتارهای حامی محیط‌زیستی به عنوان مجموعه‌ای از کنش‌ها و گرایش‌های فردی در جهت حفاظت از محیط‌زیست، در چهار بُعد حفاظت، شهروند محیط‌زیستی، تغذیه و حمل و نقل و با استفاده از ۱۹ گویه در مقیاس پنج‌گزینه‌ای لیکرت سنجیده شد. سرمایه فرهنگی نیز به عنوان میزان دسترسی و بهره‌مندی افراد از کالاها و خدمات فرهنگی در سه بُعد تجسم‌یافته، عینیت‌یافته و نهادی تعریف گردیده و از طریق ۲۱ گویه در مقیاس پنج‌گزینه‌ای لیکرت اندازه‌گیری شد.

بحث و یافته‌های تحقیق

– یافته‌های توصیفی

اطلاعات به دست آمده از متغیر قومیت پاسخ‌دهندگان به پرسش‌نامه تحقیق نشان داد، در حدود ۱۳۲ نفر از نمونه تحقیق (۳۳/۸ درصد) آذری، ۲۱۶ نفر (۵۵/۲ درصد) گیلک و ۴۳ نفر (۱۱/۰ درصد) تالش بوده است. در ادامه نتایج توزیع فراوانی آزمودنی‌ها نشان داد که بیشتر نمونه تحقیق (۵۲/۹ درصد) را مردان و الباقی (۴۷/۱ درصد) را زنان تشکیل می‌دهند. همچنین یافته‌های تحقیق حاکی از این می‌باشد که بیشترین درصد فراوانی (۴۳/۶) نمونه تحقیق مربوط به گروه سنی ۲۴–۱۸ سال می‌باشد. علاوه بر این نتایج تحقیق نشان داد که ۵۹/۰ درصد نمونه پژوهش ازدواج نکرده و ۴۰/۵ درصد متأهل هستند. و در بررسی متغیر سطح تحصیلات نشان می‌دهد که ۳۹/۳ درصد نمونه دارای مدرک تحصیلی لیسانس هستند که بیشتر آن‌ها (۴۵/۶ درصد)، درآمد ماهیانه کمتر از یک میلیون تومان دارند. برپایه (جدول ۲)، در گویه «در هنگام خروج از اتاق چراغ را خاموش می‌کنم»، بالاترین شدت پاسخ‌ها (میانگین ۴/۳۶)، و پایین‌ترین پراکندگی از میانگین (انحراف معیار ۰/۹۱۳)، را به خود اختصاص داده است. و با تمرکز بر (جدول ۳)، نشان می‌دهد که افراد مورد مطالعه در این تحقیق از رفتارهای محیط‌زیستی متوسطی برخوردار بوده‌اند اما سطح رفتارهای آن‌ها باهم متفاوت است. طوری که ۰/۸ درصد دارای رفتارهای حامی محیط‌زیست خیلی پایین ۱۵/۱ درصد دارای رفتارهای حامی محیط‌زیست پایین، ۶۶/۳ درصد رفتارهای حامی محیط‌زیست متوسط، ۱۷/۴ درصد دارای رفتارهای حامی محیط‌زیست بالا و ۰/۵ درصد دارای رفتارهای حامی محیط‌زیست خیلی بالا

بوده‌اند که این یافته گویای این موضوع می‌باشد که رفتارهای حامی محیط‌زیستی نمونه مورد مطالعه در سطح متوسط می‌باشد. میانگین پاسخ‌گویان در حد متوسط روبه بالا یعنی ۳/۰۲ از ۵ است و انحراف معیار پاسخ‌گویان ۱۰/۶۶ است. مبنی بر (جدول ۴)، نشان‌گویه «از موبایل استفاده می‌کنم (SMS-ارسال و دریافت پیام کوتاه)»، بالاترین شدت پاسخ‌ها (میانگین ۴/۳۶)، و پایین‌ترین پراکندگی از میانگین (انحراف معیار ۰/۹۸۶)، را به‌خود اختصاص داده است و گویه «خطاطی می‌کنم»، کمترین اهمیت (میانگین ۱/۹۶)، و انحراف معیار ۱/۱۴۱ را داراست.

جدول ۲. وضعیت پراکندگی پاسخ‌های متغیر رفتارهای حامی محیط‌زیست- (مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

ابعاد	گویه‌ها	کاملاً موافق	موافق	تاحدودی موافق	مخالف	کاملاً مخالف	میانگین	انحراف معیار
حفاظت	در هنگام خروج از اتاق چراغ را خاموش می‌کنم	۵۸/۷	۲۵/۱	۱۱/۵	۳/۱	۱/۵	۴/۲۶	۰/۹۳۳
	برای تهیه هوا و وسایل گرمایشی را کم می‌کنم تا استفاده از انرژی محدود شود	۲۵/۳	۴۰/۱	۲۶/۸	۶/۵	۱/۳	۳/۸۲	۰/۹۳۱
	در هنگام خروج از اتاق تلویزیون را خاموش می‌کنم	۵۶/۶	۲۵/۲	۱۰/۴	۵/۲	۲/۶	۴/۲۸	۱/۰۱۸
	سیم لوازم یا دستگاه‌های الکترونیکی آماده‌به‌کار را از برق می‌کنم	۳۳/۴	۳۱/۳	۲۳/۱	۷/۰	۵/۲	۳/۸۱	۱/۱۳۰
	برای استفاده از ماشین لباسشویی و یا ظرف‌شویی صبر می‌کنم تا کامل پر شود	۳۹/۴	۲۷/۲	۲۱/۴	۷/۶	۴/۴	۳/۹۰	۱/۱۴۲
	هرچند وقت یکبار من با دیگران در ورد رفتار محیط‌زیستی خود صحبت می‌کنم	۷/۳	۱۹/۵	۲۸/۶	۲۴/۴	۲۰/۳	۲/۶۹	۱/۲۰۴
شهرزند	در شستن لباس و سواس بیشتری دارم و لباس‌ها را زودبه‌زود می‌شویم	۱۰/۸	۱۶/۱	۲۴/۸	۳۲/۲	۱۵/۰	۲/۷۴	۱/۲۱۱
	در طول یک ماه به گروه‌های حفاظت از محیط‌زیست و یا گروه حفاظت از حیات‌وحش کمک مالی کردم	۳/۶	۱۱/۷	۷/۳	۱۲/۲	۶۵/۱	۱/۷۷	۱/۲۱۲
	در حمام برای حفظ منابع آب، زمان دوش خود را کم می‌کنم	۲۸/۴	۲۸/۷	۲۱/۷	۱۴/۲	۷/۰	۳/۵۷	۱/۲۳۳
	برنامه‌های تلویزیونی (فیلم، مستند، انیمیشن و غیره)، را درمورد محیط‌زیست تماشا می‌کنم	۱۶/۸	۲۸/۹	۲۶/۵	۱۵/۲	۱۲/۶	۳/۲۲	۱/۲۵۴
حمل و نقل	از سوخت‌های فسیلی (بنزین، گازوئیل)، زیاد استفاده می‌کنم	۲۴/۴	۱۹/۹	۲۵/۹	۱۹/۴	۱۰/۴	۳/۲۸	۱/۳۰۶
	در طول یک هفته گذشته من اغلب از وسایل حمل و نقل عمومی استفاده کردم	۲۱/۴	۳۱/۵	۱۸/۶	۱۲/۷	۱۵/۸	۳/۳۰	۱/۳۵۸
	در طول یک هفته گذشته من اغلب از دوچرخه و یا رافرتن به جای رانندگی ماشین استفاده کردم	۱۶/۰	۲۳/۷	۱۹/۶	۱۳/۴	۲۷/۳	۲/۸۸	۱/۴۲۷
							میانگین	انحراف معیار
شهرزند	در حال حاضر عضو حفاظت از محیط‌زیست و یا گروه‌های حفاظت از حیات وحش هستید؟	۹/۶				۹۰/۴	۱/۱۰	۰/۲۹۴
	در طول یک ماه گذشته، مقدار مصرف گوشت مرغ شما کاهش یافته است؟	۳۱/۹				۶۸/۱	۱/۳۲	۰/۴۶۷
	در طول یک ماه گذشته، مقدار مصرف گوشت گوسفند شما کاهش یافته است؟	۳۹/۵				۶۰/۵	۱/۴۰	۰/۴۹۰
	در طول یک ماه گذشته، مقدار مصرفی میوه و سبزیجات شما افزایش پیدا کرده است؟	۶۰/۴				۳۹/۶	۱/۶۰	۰/۴۹۰
غذا	در طول یک ماه گذشته، مقدار مصرف گوشت گاو شما کاهش یافته است؟	۴۴/۲				۵۵/۸	۱/۴۴	۰/۴۹۷

جدول ۳. توزیع متغیر رفتارهای حامی محیط‌زیست- (مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

تبیین	فراوانی	درصد فراوانی
خیلی پایین	۳	۰/۸
پایین	۵۹	۱۵/۱
متوسط	۲۵۹	۶۶/۳
بالا	۶۸	۱۷/۴
خیلی بالا	۲	۰/۵
جمع کل	۳۹۱	۱۰۰/۰
میانگین		۳/۰۲
انحراف استاندارد		۰/۶۶

جدول ۴. وضعیت پراکندگی پاسخ‌های متغیر سرمایه فرهنگی- (مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

ابعاد	گویه‌ها	همیشه	اکثر اوقات	گاهی	به ندرت	اصلاً	میانگین	انحراف معیار
تجربه‌های فرهنگی	موسیقی گوش می‌کنم	۵۱/۰	۳۰/۸	۱۲/۳	۴/۶	۱/۳	۴/۲۶	۰/۹۳۳
	از موبایل استفاده می‌کنم (SMS-ارسال و دریافت پیام کوتاه)	۶۱/۷	۲۰/۸	۱۱/۶	۳/۳	۲/۶	۴/۳۶	۰/۹۸۶
	ورزش می‌کنم	۱۹/۷	۲۳/۸	۳۷/۰	۱۲/۷	۶/۷	۳/۳۷	۱/۱۳۵
	خطاطی می‌کنم	۴/۶	۶/۷	۱۵/۲	۲۷/۳	۴۶/۱	۱/۹۶	۱/۱۴۱
	مجله می‌خوانم	۹/۴	۱۴/۴	۳۶/۳	۲۱/۴	۱۸/۵	۲/۷۵	۱/۱۸۹
	نشریات مختلف را مطالعه می‌نمایم	۸/۹	۱۳/۴	۲۲/۰	۲۴/۴	۲۱/۳	۲/۶۴	۱/۲۰۹
عادت‌های فرهنگی	کتاب می‌خوانم	۲۲/۳	۲۹/۹	۲۵/۷	۱۲/۷	۹/۴	۳/۴۳	۱/۲۲۹
	روزنامه می‌خوانم	۹/۲	۱۱/۸	۳۱/۴	۲۱/۲	۲۶/۴	۲/۵۶	۱/۲۵۱
	به کافی‌نت می‌روم	۸/۶	۱۱/۴	۲۴/۷	۲۳/۴	۳۱/۹	۲/۴۱	۱/۲۷۶
	به کافی‌شاپ می‌روم	۲۶/۶	۱۹/۸	۲۵/۰	۲۴/۰	۱۸/۶	۲/۸۴	۱/۲۹۰
	راديو گوش می‌دهم	۱۰/۶	۱۳/۷	۳۰/۲	۱۸/۱	۲۷/۴	۲/۶۲	۱/۳۰۳
	در خانه از خط اینترنت استفاده می‌کنم	۵۱/۰	۲۰/۱	۱۴/۲	۵/۲	۹/۵	۳/۹۸	۱/۳۱۲
	نقاشی می‌کنم	۱۰/۳	۱۱/۰	۱۷/۷	۲۶/۷	۳۳/۴	۲/۳۶	۱/۳۲۶
	از وسایلی مثل صنایع‌دستی، و غیره، در خانه استفاده می‌کنم	۱۹/۸	۲۷/۶	۲۲/۲	۱۵/۲	۱۵/۲	۳/۲۲	۱/۳۳۷
	از دوربین عکاسی استفاده می‌کنم	۲۱/۳	۲۰/۳	۳۳/۱	۱۵/۱	۲۰/۳	۳/۰۷	۱/۳۴۰
	در خانه از کامپیوتر استفاده می‌کنم	۳۹/۰	۱۹/۱	۱۱/۶	۱۱/۶	۱۳/۲	۲/۵۹	۱/۳۴۲
	از کتابخانه محل یا شهرستان خود استفاده می‌کنم	۱۶/۰	۱۷/۳	۱۸/۸	۲۰/۱	۲۷/۸	۲/۷۳	۱/۳۴۶
	ماهواره تماشا می‌کنم	۱۴/۳	۱۶/۱	۱۸/۵	۱۷/۲	۳۳/۲	۲/۶۰	۱/۳۴۶
	کلاس زبان خارجی شرکت می‌کنم	۱۳/۲	۱۳/۵	۱۴/۳	۱۵/۲	۴۳/۶	۲/۳۷	۱/۳۷۶
	تلویزیون تماشا می‌کنم	۲۴/۸	۲۹/۸	۲۰/۷	۱۱/۰	۳/۷	۳/۸۱	۱/۳۷۷
مدیریت مالی	در کلاس‌هایی که گواهینامه صادر می‌کنند شرکت می‌کنم	۱۳/۵	۱۶/۱	۲۷/۱	۲۱/۱	۲۲/۱	۲/۷۸	۱/۳۲۵
	مدیرک تحصیلی							

(جدول ۵)، نشان می‌دهد افراد مورد مطالعه در این تحقیق از سرمایه فرهنگی متوسطی برخوردار بوده‌اند. طوری که ۲/۳ درصد دارای سرمایه فرهنگی خیلی پایین ۱۸/۲ درصد دارای سرمایه فرهنگی پایین، ۵۹/۵ درصد سرمایه فرهنگی متوسط، ۱۷/۶ درصد دارای سرمایه فرهنگی بالا و ۲/۳ درصد دارای سرمایه فرهنگی خیلی بالا بوده‌اند که این یافته گویای این موضوع می‌باشد که سرمایه فرهنگی نمونه مورد مطالعه در سطح متوسط روبه بالا می‌باشد. میانگین پاسخ‌گویان ۲/۹۹ از ۵ است و انحراف معیار پاسخ‌گویان ۰/۸۰ است.

جدول ۵. توزیع متغیر سرمایه فرهنگی- (ماخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

تبیین	فراوانی	درصد فراوانی
خیلی پایین	۹	۲/۳
پایین	۷۱	۱۸/۲
متوسط	۲۳۳	۵۹/۵
بالا	۶۹	۱۷/۶
خیلی بالا	۹	۲/۳
جمع کل	۳۹۱	۱۰۰/۰
میانگین	۲/۹۹	
انحراف استاندارد	۰/۸۰	

یافته‌های تحلیلی

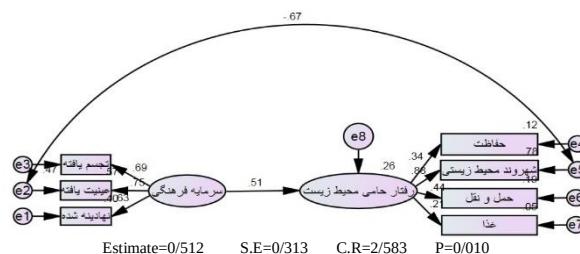
برای آزمون فرضیات تحقیق از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج ارائه شده در (جدول ۶)، نشان می‌دهد که بین سرمایه فرهنگی و رفتارهای حامی محیط‌زیست رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد؛ به‌بیانی، با افزایش سرمایه فرهنگی، رفتارهای حامی محیط‌زیست نیز تقویت می‌شود. همچنین یافته‌های جدول بیانگر آن است که میان سرمایه فرهنگی عینیت یافته و رفتارهای حامی محیط‌زیست نیز رابطه‌ای مثبت و مستقیم برقرار است؛ به‌این معنا که با رشد سرمایه فرهنگی عینیت یافته، رفتارهای زیست محیطی مسئولانه‌تری مشاهده می‌شود. درنهایت، نتایج نشان می‌دهد که سرمایه فرهنگی نهادینه شده نیز با رفتارهای حامی محیط‌زیست رابطه‌ای مثبت و معنادار دارد.

جدول ۶. نتایج آزمون همبستگی بین سرمایه فرهنگی و ابعاد آن با رفتارهای حامی محیط‌زیست- (ماخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

متغیر	میزان همبستگی	سطح معناداری
سرمایه فرهنگی	۰/۱۹۵	۰/۰۰۱**
سرمایه فرهنگی تجسم یافته	۰/۰۷۰	۰/۲۱۷
سرمایه فرهنگی عینیت یافته	۰/۱۷۰	۰/۰۰۳**
سرمایه فرهنگی نهادینه شده	۰/۱۳۰	۰/۰۲۲*

← آزمون مدل نظری قوم‌آذری

برای آزمون مدل نظری تحقیق حاضر از نرم‌افزار آموس استفاده شده است. برپایه (شکل ۲)، بیانگر مدل تجربی قوم‌آذری می‌باشد. این مدل تأثیر مستقیم متغیر مستقل تحقیق یعنی سرمایه فرهنگی و ابعاد آن، را بر متغیر رفتار حامی محیط‌زیست نشان می‌دهد. همان‌گونه که مدل نشان می‌دهد، ضریب تعیین متغیرهای حاضر در مدل (۰/۲۶۴) می‌باشد. این بدین معنی است که متغیرهای حاضر در مدل توانسته‌اند ۲۶ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین کنند. تأثیر متغیر اصلی تحقیق بر رفتار حامی محیط‌زیست (۰/۵۱) Beta=، می‌باشد

شکل ۲. مدل تأثیر سرمایه فرهنگی بر رفتار حامی محیط‌زیست قوم‌آذری- (ماخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

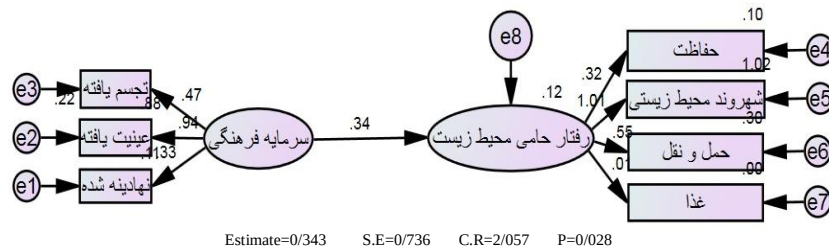
آماره‌های برازش در معادله ساختاری نشان می‌دهند که آیا مدل نظری با داده‌های نمونه تنا سب دارد یا خیر. نتایج آماره‌های مدل ساختاری تحقیق نشان می‌دهد که تمام آماره‌ها در محدوده قابل قبول قرار دارند. این آماره‌ها نشان می‌دهند که مدل نظری قوم‌آذری توسط داده‌های نمونه مورد حمایت قرار گرفته است برپایه (جدول ۷).

جدول ۷. شاخص‌های برازندگی مدل قوم‌آذری- (مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

نام شاخص	مقدار	بازه قابل قبول	نتیجه
نسبت کای اسکوتر بر درجه آزادی	۱/۳۷۲	کمتر از ۳	قابل قبول
شاخص ریشه میانگین مربعات خطا	۰/۰۵۴	خوب: کمتر از ۰/۰۸ متوسط: ۰/۰۸ تا ۰/۱	خوب
شاخص برازش تطبیقی	۰/۹۶۸	بیشتر از ۰/۹۰	قابل قبول
شاخص نیکویی برازش	۰/۹۶۵	بیشتر از ۰/۹۰	قابل قبول
شاخص نیکویی برازش اصلاح‌شده	۰/۹۱۹	بیشتر از ۰/۸۰	قابل قبول

← آزمون مدل نظری قوم‌تالش

(شکل ۳)، بیانگر مدل تجربی قوم‌تالش م باشد همان‌گونه که مدل نشان می‌دهد، ضریب تعیین متغیرهای حاضر در مدل (۰/۱۲۳)، می‌باشد. این بدین معنی است که متغیرهای حاضر در مدل توانسته‌اند ۱۲ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین کنند. تأثیر متغیر سرمایه فرهنگی بر رفتار حامی محیط‌زیست (Beta= ۰/۳۴)، می‌باشد. نتایج آماره‌های مدل ساختاری قوم‌تالش نشان می‌دهد که تمام آماره‌ها در محدوده قابل قبول قرار دارند. این آماره‌ها نشان می‌دهند که مدل نظری تحقیق توسط داده‌های نمونه مورد حمایت قرار گرفته است (جدول ۸).

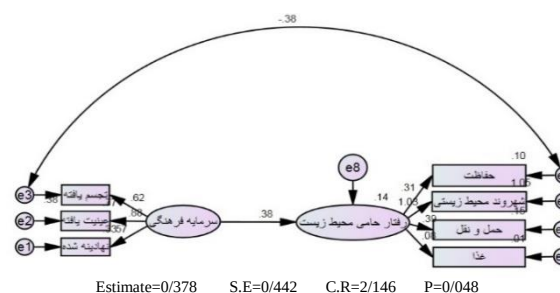
شکل ۳: مدل تأثیر سرمایه فرهنگی بر رفتار حامی محیط‌زیست قوم‌تالش- (مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

جدول ۸. شاخص‌های برازندگی مدل قوم‌تالش- (مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

نام شاخص	مقدار	بازه قابل قبول	نتیجه
نسبت کای اسکوتر بر درجه آزادی	۰/۹۸۶	کمتر از ۳	قابل قبول
شاخص ریشه میانگین مربعات خطا	۰/۰۲۷	خوب: کمتر از ۰/۰۸ متوسط: ۰/۰۸ تا ۰/۱	خوب
شاخص برازش تطبیقی	۱/۰۰۰	بیشتر از ۰/۹۰	قابل قبول
شاخص نیکویی برازش	۰/۹۲۱	بیشتر از ۰/۹۰	قابل قبول
شاخص نیکویی برازش اصلاح‌شده	۰/۸۲۹	بیشتر از ۰/۸۰	قابل قبول

← آزمون مدل نظری قوم‌گیلک

(شکل ۴)، بیانگر مدل تجربی قوم‌گیلک می‌باشد. همان‌گونه که مدل نشان می‌دهد، ضریب تعیین متغیرهای حاضر در مدل (۰/۱۴۲)، می‌باشد. این بدین معنی است که متغیرهای حاضر در مدل توانسته‌اند ۱۴ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین کنند. تأثیر متغیر اصلی تحقیق بر رفتار حامی محیط‌زیست (Beta= ۰/۳۸)، می‌باشد. نتایج آماره‌های مدل ساختاری قوم‌گیلک نشان می‌دهد که تمام آماره‌ها در محدوده قابل قبول قرار دارند. این آماره‌ها نشان می‌دهند که مدل نظری تحقیق توسط داده‌های نمونه مورد حمایت قرار گرفته است (جدول ۹).

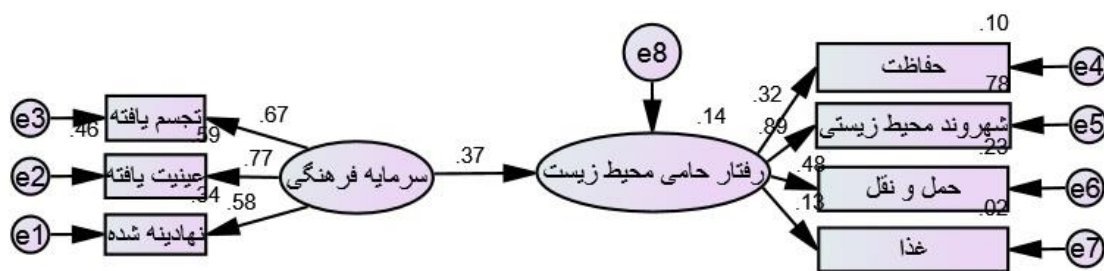
شکل ۴: مدل تأثیر سرمایه فرهنگی بر رفتار حامی محیط‌زیست قوم‌گیلک- (مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

جدول ۹: شاخص‌های برازندگی مدل قوم‌گیلک- (مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

نام شاخص	مقدار	بازه قابل قبول	نتیجه
نسبت کای اسکور بر درجه آزادی	۰/۹۴۷	کمتر از ۳	قابل قبول
شاخص ریشه میانگین مربعات خطا	۰/۰۰۱	خوب: کمتر از ۰/۰۸ متوسط: ۰/۰۸ تا ۰/۱	خوب
شاخص برازش تطبیقی	۱/۰۰۰	بیشتر از ۰/۹۰	قابل قبول
شاخص نیکویی برازش	۰/۹۷۳	بیشتر از ۰/۹۰	قابل قبول
شاخص نیکویی برازش اصلاح‌شده	۰/۹۳۵	بیشتر از ۰/۸۰	قابل قبول

❖ آزمون مدل نهایی تحقیق

(شکل ۵)، بیانگر مدل تجربی تحقیق است. این مدل تأثیر مستقیم متغیر مستقل تحقیق یعنی سرمایه فرهنگی و ابعاد آن، را بر متغیر رفتار حامی محیط‌زیست نشان می‌دهد. همان‌گونه که مدل نشان می‌دهد، ضریب تعیین متغیرهای حاضر در مدل (۰/۱۴۱)، می‌باشد. این بدین معنی است که متغیرهای حاضر در مدل توانسته‌اند ۱۴ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین کنند، تأثیر متغیر اصلی تحقیق بر رفتار حامی محیط‌زیست (Beta= ۰/۳۷)، می‌باشد. نتایج آماره‌های مدل ساختاری تحقیق نشان می‌دهد که تمام آماره‌ها در محدوده قابل قبول قرار دارند. این آماره‌ها نشان می‌دهند که مدل نظری تحقیق توسط داده‌های نمونه مورد حمایت قرار گرفته است برپایه (جدول ۱۰).

شکل ۵. مدل تأثیر سرمایه فرهنگی بر رفتار حامی محیط‌زیست- (مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)
Degrees of freedom=12 sig=0/002 RMSEA=0/073 R2=0/141

جدول ۱۰. شاخص‌های برازندگی مدل تحقیق- (مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

نام شاخص	مقدار	بازه قابل قبول	نتیجه
نسبت کای اسکور بر درجه آزادی	۲/۶۳۲	کمتر از ۳	قابل قبول
شاخص ریشه میانگین مربعات خطا	۰/۰۷۳	خوب: کمتر از ۰/۰۸ متوسط: ۰/۰۸ تا ۰/۱	خوب
شاخص برازش تطبیقی	۰/۹۳۹	بیشتر از ۰/۹۰	قابل قبول
شاخص نیکویی برازش	۰/۹۷۳	بیشتر از ۰/۹۰	قابل قبول
شاخص نیکویی برازش اصلاح‌شده	۰/۹۳۶	بیشتر از ۰/۸۰	قابل قبول

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

یافته‌های این پژوهش به صورت قاطعانه نشان می‌دهد که سرمایه فرهنگی به‌عنوان یک سازه کلان نظری، نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری و تبیین رفتارهای اجتماعی حامی محیط‌زیست ایفاء می‌کند. با تبیین ۱۴ درصد از واریانس متغیر وابسته، این مطالعه مؤید آن است که سرمایه‌های غیرمادی و فرهنگی، در کنار عوامل اقتصادی و فنی، دارای کاربست نظری و عملی قابل توجهی در حوزه جامعه‌شناسی محیط‌زیست هستند. این یافته، جایگاه نظریه بوردیو را به‌منزله چارچوبی تحلیلی برای درک کنش‌های زیست‌محیطی تقویت می‌کند. تحلیل داده‌ها نشان داد که تمامی ابعاد سرمایه فرهنگی دارای تأثیر یکسان نیستند. بُعد «عینیت‌یافته»؛ (مانند دسترسی به کالاها و منابع فرهنگی) و بُعد «نهادینه‌شده»؛ (مانند مدارک تحصیلی)، دارای رابطه‌ای مستقیم و مثبت با رفتارهای حامی محیط‌زیست بودند. این امر حاکی از آن است که برخورداری ملموس از منابع فرهنگی و همچنین مشروعیت‌یابی نهادی دانش، بیش از دانش تجسم‌یافته ناخودآگاه (عادت‌واره)، در کنش آگاهانه زیست‌محیطی مؤثر واقع می‌شوند. پیچیدگی بافت فرهنگی، یکی از یافته‌های ممتاز این پژوهش، آشکار سازی نقش تعدیل‌گر قوی متغیر قومیت در رابطه بین سرمایه فرهنگی و رفتارهای زیست‌محیطی است. تفاوت معنادار در ضریب تعیین مدل‌ها برای اقوام آذری (۲۶ درصد)، گیلک (۱۴ درصد) و تالش (۱۲ درصد)، گویای این واقعیت است که سرمایه فرهنگی در بسترهای قومی-فرهنگی مختلف، به شیوه‌های متفاوتی تبدیل به کنش می‌شود. این نتایج بر ضرورت اجتناب از نگاه یکسان‌انگارانه و اتخاذ رویکردی زمینه‌مند و خاص هر فرهنگ در سیاست‌گذاری‌های زیست‌محیطی تأکید می‌ورزد. از سرمایه به

گُش، به‌نظر می‌رسد مکانیسم تأثیر از این قرار است که سرمایه فرهنگی از طریق افزایش «سواد زیست‌محیطی»، تقویت «حساسیت اخلاقی»، نسبت به طبیعت و دسترس به «شبکه‌های اجتماعی»، حامل ارزش‌های نوین، فرد را به سمت رفتاری مسئولانه سوق می‌دهد. به عبارت دیگر، سرمایه فرهنگی ابزاری شناختی و هنجاری فراهم می‌آورد که به فرد امکان می‌دهد تهدیدات زیست‌محیطی را بهتر درک کند، خود را نسبت به آن مسئول بداند و در نهایت، توانایی و انگیزه لازم برای عمل متناسب با این درک و مسئولیت را کسب نماید. فراتر از راهکارهای فنی، این مطالعه نشان می‌دهد که موثرترین راهبردهای ترویج رفتارهای حامی محیط‌زیست، راهبردهایی هستند که هم‌زمان بر غنی‌سازی سرمایه فرهنگی جامعه (از طریق توسعه برنامه‌های فرهنگی، تسهیل دسترسی به منابع فرهنگی و ارتقای آموزش عمومی)، و نیز بسترسازی فرهنگی-قومی خاص هر منطقه متمرکز باشند. سیاست‌های یکسان و از بالا به پایین، بدون در نظرگیری تفاوت‌های ساختاری در سرمایه‌های فرهنگی و ارزش‌های قومی، احتمالاً با اثربخشی محدودی روبه‌رو خواهند شد. این تحقیق گامی مهم در راستای بومی‌سازی نظریه‌های جامعه‌شناختی در حوزه محیط‌زیست است. برای تکمیل این مسیر، پژوهش‌های آتی می‌توانند به بررسی کیفی و پژوهشی چگونگی تبدیل سرمایه فرهنگی به گُش در بین گروه‌های قومی مختلف، سنجش تأثیر متقابل سرمایه فرهنگی با سایر اشکال سرمایه (مانند سرمایه اجتماعی و اقتصادی)، و همچنین تحلیل طولی این رابطه بپردازند تا سیر تحول این گُش‌ها در گذر زمان نیز مورد کاوی قرار گیرد.

منابع

- احمدیان، داریوش. حقیقتیان، منصور. (۱۳۹۵). *تحلیل جامعه‌شناختی نقش عوامل فرهنگی بر رفتارهای زیست‌محیطی شهری مورد مطالعه (شهروندان شهر کرمانشاه)*. فصلنامه علمی پژوهشی-مطالعات جامعه‌شناختی شهری، دوره ۶، شماره ۱۸، ۷۶-۵۱.
- افشانی، سیدعلیر ضا. ستارزاده، ضیاءالدین. (۱۴۰۲). *رابطه سرمایه اجتماعی و فرهنگی با مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی*. دوفصلنامه علمی پژوهشی-جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی، دور، ۱۰، شماره ۲۲، ۲۹-۷.
- دانا، امیر. گل‌زاده، فرشته. رنجبری، شیدا. عبدی، کاملیا. (۱۴۰۱). *رابطه بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی با رفتارهای حفاظت از محیط‌زیست با نقش میانجی سرمایه فرهنگی در دانشجویان ورزشکار*. فصلنامه علمی پژوهشی-فضای جغرافیایی، دوره ۲۲، شماره ۷۹، ۲۲۸-۲۱۱.
- ددبه، محمد. ثقفی‌اصل، آرش. باقری صیقلانی، بیتا. زینالی، محمد. (۱۴۰۳). *طراحی الگوی چارچوب تحلیلی در فراهم‌سازی شهر آینده‌نگر با رویکرد تبیینی، مبتنی بر محیط فرهنگی جامعه محور (گستره واکاوی: کلان شهر تهران بزرگ)*. دوفصلنامه علمی پژوهشی-مطالعات بین‌رشته‌ای در تعالی معماری و شهرسازی، دوره ۳، شماره ۲، ۲۳۵-۲۱۳.
- سبزه‌ای، محمدتقی. قلی‌پور، سیاوش. آدینه‌وند، معصومه. (۱۳۹۵). *بررسی رابطه بین آگاهی، نگرش و رفتار حامی محیط‌زیست دانشجویان دختر دانشگاه قم*. فصلنامه علمی پژوهشی-آموزش محیط‌زیست و توسعه پایدار، دوره ۴، شماره ۴، ۱۶-۵.
- سلطانی‌نژاد، مهدیه. شهریاری، سوده. (۱۴۰۲). *معنایابی پیامدهای فرهنگی ارتباطات با تأکید بر توسعه گردشگری (مورد مطالعه: جامعه بومی گنگ)*. فصلنامه علمی پژوهشی-رسانه، دوره ۳۴، شماره ۲، پیاپی (۱۳۱)، ۲۳۳-۱۹۷.
- سهراب‌زاده، مهران. نیازی، محسن. میری، سمیه. (۱۴۰۰). *مطالعه فراترکیب فرهنگ شهروندی در جامعه ایران*. دوفصلنامه علمی پژوهشی-جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، دوره ۱۰، شماره ۱، ۵۱-۲۵.
- غلامی، علی اصغر. حیدرآبادی، ابوالقاسم. اکبری، ابراهیم. (۱۴۰۴). *تحلیل اثرات سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی بر رفتار زیست‌محیطی شهروندان در شهر سازی*. فصلنامه علمی پژوهشی-پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، دوره ۱۶، شماره ۱، (پیاپی ۳۸)، ۱۸-۱.
- گنجی، محمد. اسلامی‌برزکی، زهرا. نیازی، محسن. (۱۳۹۴). *نقش سرمایه اجتماعی و فرهنگی در میزان احساس شهروندی*. فصلنامه علمی پژوهشی-مطالعات جامعه‌شناختی شهری، دوره ۵، شماره ۱۷، ۵۶-۲۹.
- نبوی، سیدحسین. مختاری‌هشی، علی. (۱۳۹۷). *سرمایه فرهنگی و رفتارهای زیست‌محیطی خانواده‌های تهرانی*. فصلنامه علمی پژوهشی-مسائل اجتماعی ایران، دوره ۹، شماره ۲، ۲۳۲-۲۰۹.
- هولاب، رابرت. (۱۴۰۰). *یورگن هابرماس؛ نقد در حوزه عمومی: مجادلات فلسفی هابرماس با پوپری‌ها، گادامر، لومان، لیوتار، دریدا و دیگران*. ترجمه حسین بشیریه، چاپ یازدهم، تهران: انتشارات نشر نی.

- Kaaronen, Roope Oskari. Strelkovskii, Nikita. (2020). **Cultural Evolution Of Sustainable Behaviors: Pro-Environmental Tipping Points In An Agent-Based Model**. Journal Of One Earth, 2(1): 85-97.
- Macias, Thomas. (2015). **Environmental Risk Perception Among Race And Ethnic Groups In The United States**. Journal Of Ethnicities, 16(1): 111-129.
- Quaglione, Davide. Cassetta, Ernesto. Crociata, Alessandro. Marra, Alessandro. Sarra, Alessandro. 2019. **An Assessment Of The Role Of Cultural Capital On Sustainable Mobility Behaviours: Conceptual Framework And Empirical Evidence**. Journal Of Socio-Economic Planning Sciences, 66, 24-34.
- Raissa, Giska. Sihotang, Sandhy. Christy, Filia. Wijaya, Karen. (2021). **Identification Of Cultural Capital And Sustainable Behavior Towards Sustainable Development**. IOP Conference Series, Earth and Environmental Science, 76 (4): 1-7.
- Riaz, Waqas. Gul, Sehrish. Lee, Yoonseock. (2023). **The Influence Of Individual Cultural Value Differences On Pro-Environmental Behavior Among International Students At Korean Universities**. Journal Of Sustainability, 15(5): 1-15.
- Romero, Cláudia Buhamra Abreu. Laroche, Michel. Aurup, Golam Mohammad. Ferraz, Sofia Batista. (2018). **Ethnicity And Acculturation Of Environmental Attitudes And Behaviors: A Cross-Cultural Study With Brazilians In Canada**. Journal Of Business Research, 82, 300-309.
- Tezel, Ecem. Ugural, Mehmet. Giritli, Heyecan. (2018). **Pro-Environmental Behavior Of University Students: Influence Of Cultural Differences**. European Journal Of Sustainable Development, 7(4): 43-52.
- Wang, Edward Shih Tse. Lin, Hung-Chou. (2017). **Sustainable Development: The Effects Of Social Normative Beliefs On Environmental Behaviour**. Journal Of Sustainable Development, 25, 595–609.